

И. В. Перехрест

**К вопросу о трудоустройстве инвалидов Великой Отечественной войны
в послевоенный период (1944-1950 гг.)**

В данной статье автор на основе архивных документов и открытых материалов раскрывает основные тенденции и процессы в сфере трудоустройства инвалидов Великой Отечественной войны в послевоенный период.

Ключевые слова: инвалид, трудоустройство, социальная реабилитация, бродяжничество, материальное обеспечение.

I. Perehrest

**The question of the employment of disabled in World War II at the post-war
period (1944-1950 years)**

This Statt author on the basis of archival documents and materials open reveals the main trends and developments in the field of employment of disabled people of the Great Patriotic War in the postwar period.

Key words: disabled, employment, social rehabilitation, vagrancy, material support.

УДК: 929.52(477.74):339.1-051(459.83)[364-787.26+177.72]-055.2

В. В. Томазов

**БЛАГОДІЙНИЦІ ТА ГРОМАДСЬКІ ДІЯЧКИ
З КОЛА ОДЕСЬКИХ КУПЦІВ ХІОСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ**

У статті на значній джерельній базі висвітлюється філантропічна та громадська діяльність представниць одеських купецьких родів – Маврогордато, Севастопуло, Родоканакі, що належали до хіоської аристократії. Меценатство та благодійництво були традиційними для хіосців, незалежно від місця їхнього проживання. А для жінок ця діяльність була практично єдиним способом суспільної самореалізації, окрім родини. Найбільш відомою з них була Катерина Матвіївна Родоканакі, народжена Маврогордато (1834–1923), коштом якої утримувалося кілька дитячих притулків.

Ключові слова: Хіос, купецтво, благодійництво, меценатство, Одеса, Маврогордато, Севастопуло, Родоканакі, жінки.

Одним із трендів сучасної української історичної науки є інтерес до мікроісторії, яка дозволяє через долю окремої особистості, родини, спільноти відтворити ключові події епохи, визначити вплив тих чи інших факторів на життя окремої людини. Методи біографістики, просопографії та генеалогії дозволяють створити цілісну картину існування різних соціальних груп та

їхніх представників на тлі історії країни й світу. Увага до людського фактору значно збагачує науку та розширює наше уявлення про минуле.

Особливе місце в мікроісторичних дослідженнях посідають гендерні студії, оскільки життя жінок у широкому розумінні – соціальне призначення, суспільна поведінка, способи самореалізації, уподобання, прагнення та пріоритети – досі залишаються недостатньо вивченими. При цьому треба пам'ятати, що соціальне та національне походження, особливості виховання, характеру, родинного життя були визначними в долі жінки.

Метою цієї розвідки є висвітлити роль представниць одеського купецтва хіоського походження в благодійній та громадській діяльності. Представники фінансової аристократії з острова Хіос, що в Егейському морі, оселилися наприкінці XVII ст. на півдні України, зокрема в Одесі, та створили потужні торговельні компанії, які практично контролювали експорт російської пшениці, уславилися як відомі благодійники, меценати та громадські діячі. Їхнім коштом будувалися та утримувалися церкви, притулки, навчальні заклади, видавалися книжки, влаштовувалися виставки. Філантропічна діяльність та підтримка культури були, фактично, родинною традицією хіосців. Тому не дивно, що від чоловіків не відставали й жінки.

Висвітлення ролі греків-хіосців в економічному, соціальному та культурному розвитку півдня України ще тільки набирає обертів. Але вже з'явилися праці як закордонних авторів, так і вітчизняних. Треба зазначити, що дослідження грецьких та російських науковців присвячені переважно економічній історії, в якій діяльність купців-хіосців розглядається в загальному контексті [13; 32]. Праці ж вітчизняних учених реконструюють історію окремих родів у всій багатогранності життя його представників – родинні зв'язки, службова, культурна, економічна, благодійна діяльність, майновий стан тощо [22; 29; 31].

Однак, незважаючи на певний доробок, поле для досліджень залишається надзвичайно широким, зокрема й у визначенні внеску жінок дослідженої етносоціальної групи.

Однією з найбільш відомих благодійниць та громадських діячок була Катерина Матвіївна Родоканакі, народжена Маврогордато. Вона народилася в Одесі 22 вересня 1834 р. та була охрещена в одеській грецькій Свято-Троїцькій церкві 24 вересня того ж року [3, с. 172–173]. Її батько – Матвій Пантелійович Маврогордато (бл. 1780 р., Хіос [27, р. 84, 88] – 22 березня 1868 р., Одеса [4, с. 156–157]), одеський купець 2-ї гільдії, власник торгово-експортної фірми, будинків в Одесі та маєтку Тирлівка Гайсинського повіту Подільської губернії – відзначився також як спонсор таємного грецького товариства «Філікі Етерія» та видавець грецьких книжок [24]. Мати – Ангеліка Пантеліївна Кондоставло [7, с. 284–285, 240–241] (бл. 1802 р. – 19 березня 1876 р., Одеса [9, арк. 292 зв.–293]), дочка турецького підданого хіосця Пантелія Лікардовича Кондоставло – була членом Одеського жіночого благодійного товариства [14, отд. 3, с. 142].



Катерина Матвіївна Родоканакі, народжена Маврогордато.

Художник М. Рапісарді. Близько 1860 р.

7 січня 1853 р. [4, с. 122–123, 180–81] Катерина вінчалася в Одеській грецькій Свято-Троїцькій церкві з «італійським підданим» та дворянином, відомим петербурзьким винним відкупником, комерції радником і санкт-петербурзьким 1-ї гільдії купцем, засновником «Святоволоцького гірничозаводського товариства Ф.П. Родоканакі та К^о» Федором Панделійовичем (Пандійовичем) Родоканакі [26] (13 листопада 1825 р., Ліворно [16, р. 124] – 21 вересня 1889 р., Баден-Баден, похований в Одесі [5, с. 216–217]).

1890 р. Катерина Матвіївна пожертвувала 42 тисячі рублів на будівництво двох кам'яних двоповерхових споруд на території Одеської грецької Свято-Троїцької церкви: однієї – для проживання кліру, а другої – для проведення парафіяльних заходів. Частину з цих коштів було спрямовано на реставрацію храму та його внутрішнє оздоблення, а також благоустрій садка біля церкви [30, с. 291]. Катерина Матвіївна була піклувальницею Благовіщенського (з 1871 р. – Катерининський) дитячого притулку в Санкт-Петербурзі. 1890 р. з нагоди 50-річчя закладу К.М. Родоканакі пожертвувала йому 50 тисяч рублів. Тоді ж, цінуючи щедрю грошову допомогу та наполегливу діяльність благодійниці, за височайшим наказом притулок було перейменовано на честь померлого чоловіка Катерини Матвіївни – Федора

Родоканакі. Опікувався цим притулком також рідний племінник К.М. Родоканакі – колезький радник Карл Маркович Севастопуло [11]. Благодійниця була також членом петербурзького Товариства допомоги неповнолітнім калікам та ідіотам [20]. 1902 р. Катерина Матвіївна пожертвувала 75 тисяч рублів Відомству закладів імператриці Марії на заснування в Одесі дитячого притулку для сиріт-дівчат під назвою «Дитячий притулок Олександра Маврогордато, в пам'ять його батьків Матвія та Ангеліки». Надана сума знаходилася у вигляді банківських акцій: 155 – Бессарабсько-Таврійського, 100 – Санкт-Петербурзького міжнародного комерційного та 45 – Азовсько-Донського комерційного банків. За умовою К.М. Родоканакі планувалося накопичення грошей до 200 тисяч рублів з метою купівлі земельної ділянки в центрі Одесі та будівництва двоповерхової кам'яної споруди притулку, розрахованої на сто вихованок; заснування в закладі церкви св. Трійці, в якій п'ять разів на рік повинна була здійснюватися літургія за упокій родичів благодійниці; розміщення в одному із залів притулку портрета її померлого брата Олександра Маврогордато. 1912 р. Катерина Матвіївна приєднала до пожертви ще 30 акцій Азовсько-Донського комерційного банку на суму 7500 рублів [16]. На жаль, задум К.М. Родоканакі не був реалізований через більшовицький заколот.



Ерато Матвіївна Севастопуло, народжена Маврогордато.

Невідомий художник. Близько 1860 р.

Катерина Матвіївна під час соціальних потрясінь 1917 р. емігрувала до Парижа, де й померла 9 липня 1923 р. [27, р. 94].

Молодша сестра Катерини Матвіївни – Ерато Матвіївна – народилася в Одесі 25 березня 1837 р. [27, р. 94], тут 1856 р. [27, р. 94] вийшла заміж за спадкового почесного громадянина м. Одеси Марка Євстратійовича Севастопуло (18 серпня 1822 р., Одеса [7, с. 248–249] – 3 січня 1903 р., Одеса [6, с. 246–247]), який належав до хіоської аристократії. Він багато років був власником торгового будинку «Євстратій Севастопуло», членом Ради Одеського комерційного училища, Одеського комітету торгівлі та мануфактури, гласним Одеської думи. За свою діяльність на громадській ниві та значні пожертви на суспільне благо нагороджений орденами св. Станіслава 2-го ст., св. Анни 2-го ст. та св. Володимира 4-го ст. [17, арк. 5–12].

Ерато Матвіївна Севастопуло багато часу мешкала за кордоном, але також приділяла увагу добродійній діяльності. Так, 1867 р. вона разом з іншими дружинами знаних одеських купців – своєю тіткою Аріадною Папудовою, а також Марією Раллі та Марією Цицині – брала участь в організації «Комітету з допомоги знедоленим критським родинам». Від благодійних концертів, театральних вистав, базарів та лотерей, проведених членами комітету, у березні 1867 р. було зібрано 23 тисячі 500 рублів сріблом [28, р. 133]. Ерато Матвіївна померла 22 грудня 1925 р. у Ніцці [27, р. 94].

Цікавою особистістю була й тітка Е. М. Севастопуло – Аріадна Євстратіївна Папудова, дочка одеського 1-ї гільдії купця, спадкового почесного громадянина, власника торговельної компанії Євстратія Скарлатовича Севастопуло [23] (бл. 1785 р. – 18 грудня 1854 р., в Одеса [4, с. 188–189]).

Аріадна народилася 17 серпня 1825 р., а охрещена 20 серпня в одеській грецькій Свято-Троїцькій церкві [7, с. 428–429]. У віці 20 років Аріадна в тій же церкві 21 квітня 1844 р. вінчалася з багатим удівцем – комерції радником Костянтиним Фотійовичем Папудовим, 47 років [3, с. 274–275, 226–227]. Костянтин Папудов (Пападзіс; 18 травня 1789 р., Константинополь [13, с. 526] – 17 травня 1879 р., Одеса [5, с. 194–195]) належав до кола найзаможніших та найвпливовіших грецьких купців Одеси. Він ще 1812 р. заснував торговельний дім «Папудов і К^о», який багато років входив у десятку найбільших одеських експортно-імпортних підприємств. У найкращі роки торговий оборот фірми досягав понад 2,5 млн рублів сріблом. Костянтину Фотійовичу належала значна нерухомість в Одесі: величезні склади для збіжжя; кілька будинків, серед яких розкішна резиденція родини на Соборній площі; дача на Мало-фонтанській дорозі; земельні мастки. К.Ф. Папудов уславився також як громадський діяч: 1822 р. обраний одеським городовим старостою, 1825 р. – депутатом Одеської портової митниці, 1828 р. – директором від купецтва Одеської контори Комерційного банку, 1827 р. – членом Одеського комерційного суду, 1830 р. – членом одеського відділення Комерційної ради, 1833 р. – членом Одеського будівельного комітету. У 1842–1845 рр. Костянтин Фотійович був одеським

міським головою. Він також багато сил приділяв благодійництву – допомагав притулкам для бідних, дітей-сиріт, престарілих, а також пораненим російським військовим під час Кримської війни. За свою діяльність грецький купець був відзначений медалями «За старанність», отримав звання комерції радника та разом із родиною возведений у спадкові почесні громадяни [1;13,с.526–527].

Аріадна Севастопуло уславилася як справжня красуня, співачка, піаністка та власниця популярного в Одесі салону [10, с. 132, 259–260]. Вона, як більшість жінок із хіоських родин, брала активну участь у благодійній діяльності. Так, 1854 р. разом з дамами одеського вищого світу – графінею О.Г. Толстою, графінею М.О. Лидерс та іншими – зібрала понад 5 000 руб. на користь загиблих та поранених під час Кримської війни [23]. Аріадна Євстратіївна, як вже зазначалось вище, стала засновницею «Комітету з допомоги знедоленим критським родинам». Вона була також опікункою Одеського грецького Радоканакіївського жіночого училища [1, с. 151]. Померла Аріадна 12 червня 1892 р. у віці 68 років та була похована на одеському Старому міському кладовищі [6, с. 216–217].

10 листопада 1896 р. син Ерато Матвіївни Севастопуло – відомий одеський громадський діяч та колекціонер Карл (Скарлат) Маркович Севастопуло – у віці 25 років вінчався в одеській грецькій Свято-Троїцькій церкві з дівцею –дворянкою Марією Валеріанівною Лігіною, 22 років [6, с. 246–247, 160–161]. Марія народилася 1874 р. в Одесі. Її батько – Валеріан Миколайович Лігін (26 липня 1846 р., Санкт-Петербург – 6 січня 1900 р., Гієр, департамент Вар, Франція), відомий учений, громадський та державний діяч, доктор математики, професор та декан фізико-математичних наук Новоросійського університету, почесний мировий суддя, гласний, товариш голови та голова Одеської міської думи, попечитель Варшавського учбового округу, голова одеського відділення Російського технічного товариства, товариш голови одеського відділення Російського товариства садівництва та керівник різних опікунських організацій, таємний радник і кавалер багатьох орденів. Мати Марії – Єлизавета Єгорівна Парпуті (бл. 1850 – після 1910) – представниця заможної одеської грецької купецької родини, дочка австрійського підданого Єгора Лукича Парпуті (бл. 1810 – бл. 1888) [19, с. 128–130; 12].

Марія Валеріанівна Севастопуло була талановитим скульптором, членом Товариства південноросійських художників, учасницею виставок цього художнього об'єднання у 1909, 1910 та 1916 рр. (псевдонім – Севасто) [21, с. 307], а також відомою громадською діячкою – помічницею опікунки одеського Маріїнського притулку та дійсним членом Одеського міського опікунства дитячих притулків [2, арк. 368].

Не можна не згадати ще одну представницю хіоського купецтва Одеси – Олександру Тимофіївну Маврогордато (бл. 1769 – після 1918), дружину відомого одеського багатія та благодійника, одеського 1-ї гільдії купця, спадкового почесного громадянина Матвія Миколайовича Маврогордато [25]

(11 червня 1862 р., Одеса [18, арк. 10] – 28 червня 1912 р., с. Корбул Сорокського повіту Бессарабської губернії, похований в Одесі [15, с. 3]).

Олександра Тимофіївна Маркова, київська купчиха, 34-х років, повінчалася 19 жовтня 1903 р. у Варваринській церкві с. Корбул Сорокського повіту з 41-річним Матвієм Миколайовичем Маврогордато [18, арк. 11].

7/20 липня 1918 р. вона в пам'ять свого покійного чоловіка Матвія Миколайовича запропонувала місту прийняти від неї в дар 100 тисяч рублів на спорудження сирітського землеробського притулку. Гроші передбачалося вносити на рахунок попечительської ради притулку в Одеську контору Державного банку таким чином: 1918 р. – 40 тисяч на заготівлю будматеріалів, у січні 1919 р. – 35 тисяч на будівництво й облаштування притулку, а в січні 1920 р. – 25 тисяч як недоторканий капітал притулку. Крім того, умовою Олександри Тимофіївни було включення її, а також її довірених осіб М.Ф. Бесчастного й М.П. Пташицького до складу попечительської ради притулку [8, арк. 1–2 зв.]. На жаль, задумка О.Т. Маврогордато не була реалізована внаслідок соціальних потрясінь, що знищили Російську імперію.

Таким чином, можемо констатувати, що представниці хіоської аристократії, мешкаючи в Одесі, продовжували родові традиції – активно займалися благодійною й меценатською діяльністю, тим більшу, що сфера їхньої самореалізації була значно обмежена як звичаями, поширеними всередині їхньої етносоціальної спільноти, так і законодавчими та світоглядними особливостями Російської імперії.

Список використаних джерел

1. Авгитидис К. Торговый дом Константина Папудова // Подвижники й меценати. Грецькі підприємці та громадські діячі в Україні XVII–XIX ст. – К., 2001. – С. 141–152.
2. Вся Одесса. Адресная и справочная книга всей Одессы с отделом Одесский уезд на 1914 год. – Одесса, 1913. – 1412 с.
3. Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Одесса, 2002. – Т. 2: 1834–1852 / Л.Г. Белоусова, Т.Е. Волкова, Г.Л. Малинова, В.В. Харковенко. – 374 с.
4. Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Одесса, 2004. – Т. 3: 1853–1874 / Л.Г. Белоусова, Т.Е. Волкова, Г.Л. Малинова, В.В. Харковенко. – 242 с.
5. Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Одесса, 2005. – Т. 4: 1875–1891 / Л.Г. Белоусова, Т.Е. Волкова, Г.Л. Малинова, В.В. Харковенко. – 333 с.
6. Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Одесса, 2006. – Т. 5: 1802, 1892–1906 / Л.Г. Белоусова, Т.Е. Волкова, Г.Л. Малинова, В.В. Харковенко. – 320 с.
7. Греки Одессы. Именной указатель по метрическим книгам одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. – Одесса, 2014. – Т. 1: 1799–1831, 1836 / Л.Г. Белоусова, С.Е. Березин, Т.Е. Волкова, В.В. Харковенко, Г.Л. Малинова, А.В. Мартыненко, А.М. Паниван, М.Г. Батурина, С.Н. Герасимова. – 552 с.

8. Державний архів Одеської області, ф. 16. Одеська міська управа, оп. 123, спр. 1457. О принятии пожертвования в сто тысяч руб. от А.П. Маврогордато на постройку земледельческого сиротского приюта. 1918.
9. Державний архів Одеської області, ф. 37. Херсонська духовна консисторія, оп. 6, спр. 55. Метрическая книга одесской Греческой Свято-Троицкой церкви. 1876.
10. Дерibas А. Старая Одесса. Забытые страницы: Исторические очерки и воспоминания. – К., 2004. – 416 с.
11. Керзум А.П. Детский приют в память Федора Пандиевича Родоканаки [Электронный ресурс] // Энциклопедия Санкт-Петербурга. – Режим доступа: <http://www.ensspb.ru/object/2853438459?lc=ru> (25.05.2012). – Назва з екрану.
12. Лигин Сергей Валерианович // Николаевская область. Электронная историческая библиотека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://history.mk.ua/ligin-sergej-valerianovich.htm> (20.12.2014). – Назва з екрану.
13. Морозан В. Деловая жизнь на юге России в XIX – начале XX века. – СПб., 2014. – 614 с.
14. Новороссийский календарь на 1864 год, издаваемый от Решельевского лицея. – Одесса, 1863.
15. Одесские новости. – 1912, 4/17 июля. – № 8762.
16. Российский государственный исторический архив, ф. 759. Собственная его императорского величества канцелярия по учреждениям императрицы Марии, оп. 66, д. 310. О принятии капитала в 75000 руб., пожертвованного дворянкою Е.М. Родоканаки урожденной Маврокордато в пользу Ведомства учреждений императрицы Марии на устройство детского приюта для сирот-девочек, с наименованием его: Детский приют имени Александра Маврокордато. 1902, 1912.
17. Российский государственный исторический архив, ф. 1343. Правительствующий Сенат. Департамент Герольдии, оп. 29, д. 1763. Дело о дворянстве рода Марка Севастопуло. 1886.
18. Российский государственный исторический архив, ф. 1343. Правительствующий Сенат. Департамент Герольдии, оп. 40, д. 31066. Дело о почетном гражданстве Матвея Маврогордато. 1911–1912.
19. Решетов С., Ижик Л. Григорий Маразли: честь паче почести. – Одесса, 2012. – 336 с.
20. Северюхин Д.Я. Общество призрения калек несовершенного возраста и идиотов [Электронный ресурс] // Энциклопедия Санкт-Петербурга. – Режим доступа: <http://www.ensspb.ru/object/2855730900?lc=ru> (25.05.2012). – Назва з екрану.
21. Товарищество южнорусских художников. Биобиблиографический справочник / Сост. В.А. Афанасьев, О.М. Барковская. – Одесса, 2014. – 342 с.
22. Томазов В.В. Греки-хіосці в Російській імперії: соціальна адаптація та національна самоідентифікація // Український історичний журнал. – 2014. – № 4. – С. 100–108.
23. Томазов В.В. Одеські Севастопуло: соціальний статус родини // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць. Генеалогія та геральдика. – К., 2014. – Вип. 24. – С. 109–122.

24. Томазов В.В. Рід Маврогордато (гілка Лакана) в Одесі: історико-генеалогічна розвідка // Архіви України. – 2010. – Вип. 3–4 (269), липень-вересень. – С. 72–86.
25. Томазов В.В. Рід Маврогордато (гілка Нікола) на Півдні Російської імперії: історико-просопографічне дослідження // Український історичний журнал. – 2010. – № 2. – С. 235–245.
26. Томазов В.В. Социальный статус семьи Родоканаки в Российской империи // Генеалогический вестник. – СПб., 2014. – Вып. 49. – С. 37–47.
27. Argenti P. Libro d'oro de la noblesse de Chio: 2 vol. – London, 1955. – V. 2. – P. 79–99.
28. Piatigorskii G. The Cretan uprising of 1866–1869 and the Greeks of Odessa // Modern Greek studies yearbook. – Minneapolis, 1998/1999. – Vol. 14/15. – P. 133–148.
29. Μπελοουσοβα Α. Το γένος των Πετροκοκκινών: περίοδος της Οδησσοῦ 1900 – 2000 αιώνα. – Χίος, 2007. – 392 σ.
30. Παπουλίδης Κ. Οι Έλληνες της Οδησσοῦ. – [Θεσσαλονίκη, 1999]. – 394 σ.
31. Τομαζοβ Β. Το γένος των Μαυρογορδάτων (Μαυροκορδάτων) στη Ροσική Αυτοκρατορία. Η ιστορία του γένους μέσα από έγγραφα και γεγονότα. – Χίος, 2010. – 192 σ.
32. Χαρλαύτη Τζ. Ιστορία της ελλινόκτητης ναθτιλίας 19ος – 20ός αιώνας. – Αθήνα, 1997. – 712 σ.

References

1. Avgitidis K. Torgovyi dom Konstantina Papudova // Podvyzhyky y metsenaty. Hrets'ki pidpryyemtsi ta hromads'ki diyachi v Ukrayini XVII–XIX st. – K., 2001. – S. 141–152.
2. Vsia Odessa. Adresnaia i spravochnaia kniga vsei Odessy s otделom Odesskii uезд na 1914 god. – Odessa, 1913. – 1412 s.
3. Greki Odessy. Imennoi ukazatel' po metriceskim knigam odesskoi Sviato-Troitskoi tserkvi. – Odessa, 2002. – T. 2: 1834–1852 / L.G. Belousova, T.E. Volkova, G.L. Malinova, V.V. Kharkovenko. – 374 s.
4. Greki Odessy. Imennoi ukazatel' po metriceskim knigam odesskoi Sviato-Troitskoi tserkvi. – Odessa, 2004. – T. 3: 1853–1874 / L.G. Belousova, T.E. Volkova, G.L. Malinova, V.V. Kharkovenko. – 242 s.
5. Greki Odessy. Imennoi ukazatel' po metriceskim knigam odesskoi Sviato-Troitskoi tserkvi. – Odessa, 2005. – T. 4: 1875–1891 / L.G. Belousova, T.E. Volkova, G.L. Malinova, V.V. Kharkovenko. – 333 s.
6. Greki Odessy. Imennoi ukazatel' po metriceskim knigam odesskoi Sviato-Troitskoi tserkvi. – Odessa, 2006. – T. 5: 1802, 1892–1906 / L.G. Belousova, T.E. Volkova, G.L. Malinova, V.V. Kharkovenko. – 320 s.
7. Greki Odessy. Imennoi ukazatel' po metriceskim knigam odesskoi Sviato-Troitskoi tserkvi. – Odessa, 2014. – T. 1: 1799–1831, 1836 / L.G. Belousova, S.E. Berezin, T.E. Volkova, V.V. Kharkovenko, G.L. Malinova, A.V. Martynenko, A.M. Panivan, M.G. Baturina, S.N. Gerasimova. – 552 s.
8. Derzhavnyy arkhiv Odes'koyi oblasti, f. 16. Odes'ka mis'ka uprava, op. 123, spr. 1457. O priniatii pozhertvovania v sto rub. ot A.P. Mavrogordato na postroiku zemledel'cheskogo sirotskogo priiuta. 1918.

9. Derzhavnyy arkhiv Odes'koyi oblasti, f. 37. Khersons'ka dukhovna konsystoriya, op. 6, spr. 55. Metricheskaia kniga odesskoi Sviato-Troitskoi tserkvi. 1876.
10. Deribas A. Staraia Odessa. Zabytye stranitsy: Istoricheskie ocherki i vospominania. – K., 2004. – 416 s.
11. Kerzum A.P. Detskii priiut v pamiat' Fiodora Pandievicha Rodokanaki [Elektronnyy resurs] // Entsiklopediia Sankt-Peterburga. – Rezhym dostupu: <http://www.encspb.ru/object/2853438459?lc=ru> (25.05.2012). – Nazva z ekranu.
12. Ligin Sergei Valerianovich // Nikolaevskaia oblast'. Elektronnaia istoricheskaia biblioteka [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://history.mk.ua/ligin-sergej-valerianovich.htm> (20.12.2014). – Nazva z ekranu.
13. Morozan V. Delovaia zhizn' na iuge Rossii v XIX – nachale XX veka. – SPb., 2014. – 614 s.
14. Novorossiiskii kalendar' na 1864 god, izdavaemyi ot Reshel'evskogo litseia. – Odessa, 1863.
15. Odesskie novosti. – 1912, 4/17 iiulia. – № 8762.
16. Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv, f. 759. Sobstvennaia ego inperatorskogo velichestva kantseliariia po uchrezhdeniiam imperatritsy Marii, op. 66, d. 310. O priniatii kapitala v 75000 rub., pozhertvovannogo dvoriankoiu E.M. Rodokanaki, urozhdionnoi Mavrogordato v pol'zu Vedomstva uchrezhdenii imperatritsy Marii na ustroistvo detskogo priiuta dlia sirot-dovocek, s naimenovaniem ego: Detskii priiut imeni Aleksandra Mavrogordato. 1902, 1912.
17. Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv, f. 1343. Pravitel'stvuiushchii Senat. Departament Gerol'dii, op. 29, d. 1763. Delo o dvorianstve roda Marke Sevastopulo. 1886.
18. Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv, f. 1343. Pravitel'stvuiushchii Senat. Departament Gerol'dii, op. 40, d. 3106b. Delo o pochiotnom grazhdanstve Matveia Mavrogordato. 1911–1912.
19. Reshetov S., Izhik L. Gtigorii Marazli: chest' pache pochesti. – Odessa, 2012. – 336 s.
20. Severiukhin D.Ia. Obshchestvo prizreniia kalek nesovershennogo vozrasta i idiotov [Elektronnyy resurs] // Entsiklopediia Sankt-Peterburga. – Rezhym dostupu: <http://www.encspb.ru/object/2855730900?lc=ru> (25.05.2012). – Nazva z ekranu.
21. Tovarishchestvo iuzhnorussikh khudozhnikov. Biobibliograficheskii spravochnik / Sost. V.A. Afanas'ev, O.M. Barkovskaia. – Odessa, 2014. – 342 s.
22. Tomazov V.V. Hreki-khiosti v Rosiys'kiy imperiyi: sotsial'na adaptatsiya ta natsional'na samoidentyfikatsiya // Ukrayins'kyi istorychnyy zhurnal. – 2014. – № 4. – S. 100–108.
23. Tomazov V.V. Odes'ki Sevastopulo: sotsial'nyy status rodyny // Spetsial'ni istorychni dystsypliny: pytannya teorii ta metodyky. Zbirka naukovykh prats'. Henealohiya ta heral'dyka. – K., 2014. – Vyp. 24. – S. 109–122.
24. Tomazov V.V. Rid Mavrogordato (hilka Lakana) v Odesi: istoryko-henealohichna rozvidka // Arkhivy Ukrayiny. – 2010. – Vyp. 3–4 (269), lypen'-veresen'. – S. 72–86.
25. Tomazov V.V. Rid Mavrogordato (hilka Nikola) na Pivdni Rosiys'koyi imperiyi: istoryko-prosopohrafichne doslidzhennya // Ukrayins'kyi istorychnyy zhurnal. – 2010. – № 2. – S. 235–245.
26. Tomazov V.V. Sotsial'nyi status sem'i Rodokanaki v Rossiiskoi imperii // Genealogicheskii vestnik. – SPb., 2014. – Vyp. 49. – S. 37–47.

27. Argenti P. Libro d'oro de la noblesse de Chio: 2 vol. – London, 1955. – V. 2. –P. 79–99.
28. Piatigorskii G. The Cretan uprising of 1866–1869 and the Greeks of Odessa // Modern Greek studies yearbook. – Minneapolis, 1998/1999. – Vol. 14/15. – P. 133–148.
29. Belousova L. To henos ton Petrokokkino: periodos tis Odissu 19os – 20u eona. – Khios, 2007. – 392 s.
30. Papulidis K. I Ellines tis Odessu. – [Thessaloniki, 1999]. – 394 s.
31. Tomazov V. To henos ton Mavrogordaton (Mavrokordaton) sti Rosiki Avtokratoria. I istoria tu henus mesa apo enhrafa ke hehonia. – Khios, 2010. – 192 s.
32. Kharlafti Dzh. Istorია tis ellinoktitis nattiliac 19os – 20os eonas. – Athina, 1997. – 712 s.

Стаття надійшла до редакції 10.03.2015 р.

В. В. Томазов

Благотворительницы и общественные деятельницы из среды одесских купцов хиосского происхождения

В статье на значительной источниковой базе освещается филантропическая и общественная деятельность представительниц одесских купеческих родов – Маврогордато, Севастопуло, Родоканаки, которые принадлежали к хиосской аристократии. Меценатство и благотворительность были традиционными для хиосцев, независимо от места их проживания. А для женщин эта деятельность была практически единственным способом общественной самореализации, кроме семьи. Наиболее известной среди них была Екатерина Матвеевна Родоканаки, урожденная Маврогордато (1834–1923), на средства которой содержалось несколько детских приютов.

Ключевые слова: Хиос, купечество, благотворительность, меценатство, Одесса, Маврогордато, Севастопуло, Родоканаки, женщины.

V. Tomazov

Philanthropists and Public Women from the Odessa's Merchants of Chios Origin

On the considerable source base the author has highlighted the philanthropic and social activities of representatives of the Odessa's merchant families – Mavrogordatos, Sevastopulos, Rodokanakis, which belonged to the aristocracy of Chios Island. Philanthropy and charity were traditional for Greek merchants from Chios, regardless of place of residence. For women, this activity was virtually the only way to social self, apart from the family. The most famous was Catherine Rodokanakis, born Mavrogordatos (1834–1923), who at his own expense contained several orphanages.

Keywords: Chios, merchants, charity, philanthropy, Odessa, Mavrogordatos, Sevastopulos, Rodokanakis, women.